

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Географічний факультет
Тернопільський відділ Українського географічного товариства
Географічна комісія НТШ

«Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика»

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 25-річчю географічного факультету*

*Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,*

(м. Тернопіль, 21-23 травня 2015 року)

Тернопіль, 2015

*Друкується за рішенням Вченої ради географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Протокол № 7 від 6 травня 2015 р.*

Географія, Екологія, Туризм: теорія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (21-23 травня 2015 р.) – Тернопіль: СМП "Тайп", 2015. – 404 с.

Редакційна колегія

Ярослав Олійник, професор, докт. геог. наук
Олег Шаблій, професор, докт. геог. наук
Валерій Руденко, професор, докт. геог. наук
Ірина Гукалова, професор, докт. геог. наук
Роман Плохих, професор, докт. геог. наук (Республіка Казахстан)
Йозеф Партика, доктор (Польща)
Васіле Ефрос, доктор (Румунія)
Ольга Заставецька, професор, докт. геог. наук
Любомир Царик, професор, докт. геог. наук
Мирослав Сивий, професор, докт. геог. наук
Андрій Кузишин, доцент, канд. геог. наук
Петро Царик, доцент, канд. геог. наук

У збірнику наукових праць включені тексти доповідей з широкого спектру теоретичних і прикладних питань в царині географії, екології та історії, котрі виголошено на міжнародній науковій конференції, присвяченій 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Серед авторів збірника науковці України, Польщі, Румунії, Казахстану.

Для викладачів закладів вищої освіти, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і тих, хто цікавиться проблемами географічної науки.

Тексти представлено у авторській редакції мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат і інших відомостей.

Адреса редакційної колегії:

Географічний факультет
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2
м. Тернопіль, 46027
Тел.: +38 035 436154
e-mail: geo-tnpu@ukr.net

кордоном. Отож факт, що представників 4PL-провайдерів немає на українському ринку. Але це також свідчить, що скоро на ринку логістичних послуг з'явиться досвідчений 4PL провайдер.

Висновки. Зараз у світі спостерігається тенденція виникнення логістичних компаній та центрів, які пропонують комплексні функціональні рішення. Зокрема, на вітчизняному ринку відбувається процес трансформації окремих логістичних фірм у логістичні оператори, які займаються наданням комплексу логістичних послуг. Існує 5 рівнів логістики, але більшість логістичних операторів, які надають логістичні послуги в Україні, і зокрема, в Західному регіоні України, належать до другого рівня логістики, тобто є 2PL-провайдерами. 3PL-провайдерами є "УВК Україна" (провідний український 3PL-оператор) та ICT-Захід.

Список використаних джерел

1. Гапчак Т.Г., Мельник О.М. Розвиток сучасних форм логістичних операторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socrates.vsu.org/repository/getfile.php/4191.pdf>.
2. Глушенко Т.М. Аналіз розвитку логістичних послуг на сучасному світовому ринку [Електронний ресурс] / Т.М.Глушенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип.6. – Ч.1. – С.169-171. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/41.pdf.
3. Руденко Г.Р. Аналіз ринку логістичних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Г.Р. Руденко // Бізнес-Інформ. – 2011. – №8. – С.63-65. – Режим доступу: http://business-inform.net/pdf/2011/8_0/63_65.pdf.
4. Станіславик О.В., Коваленко О.М. Сучасні аспекти розвитку логістичного аутсорсингу в Україні [Електронний ресурс] / О.В. Станіславик, О.М. Коваленко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2012. – вип. 1(1). – С. 107-114.

УДК 37.016:911.2

МОЖЛИВОСТІ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ 6 – 8 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Н. В.Сльоза

nataliasloza@gmail.com

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна

Серед основних завдань шкільної і, зокрема, географічної освіти є формування творчої особистості, здатної приймати раціональні рішення, орієнтуватися в умовах швидко змінюваних реалій сьогодення. Запорукою досягнення вказаної мети є формування самостійних умінь учнів, що забезпечують вмотивоване визначення мети діяльності, пошук, систематизацію і узагальнення інформації, створення алгоритмів дій, обрання стратегій та засобів діяльності, самоорганізацію, самоконтроль та рефлексію.

Теоретичне вивчення та практичне застосування принципів самостійної роботи набуває все більшого значення, її особливостями є наступні аспекти: відповідальності учнів за прийняття рішень, пов'язаних з навчальною діяльністю збільшується; самоуправління характерне у будь-якій навчальній ситуації; учні, які самостійно засвоюють знання, можуть їх використовувати у змінених ситуаціях; самостійна робота може включати різноманітні види діяльності та задіювати різні засоби навчання; учитель виступає важливим учасником самостійної роботи учнів.

Повноцінний підручник є незамінним засобом формування умінь самостійної роботи. Як зазначає О. Я. Савченко "якщо підручник час від часу дає дітям можливість усвідомлено пройти крізь усі ланцюжки самостійного учіння, то в них поступово створюється установка на самоорганізацію і самоаналіз інтелектуальної праці" [4, 72].

Підручник - це комплексна інформаційна модель, що відображає елементи педагогічної системи (цілі, зміст навчання і виховання, дидактичні процеси, організаційні форми навчання) та дозволяє втілити їх на практиці [1].

Забезпечення ефективної пізнавальної діяльності учнів, що орієнтує їх на самостійне здобуття знань можливе за реалізації у підручнику інформаційної, управлінської,

комунікативної, розвивальної і виховної функцій, функцій диференційованого та індивідуалізованого навчання.

У структурі підручника з фізичної географії виділяють два основних компонента: текстовий та позатекстовий, які формують складний взаємопов'язаний комплекс, що забезпечує формування самостійних умінь учнів [2, 225-229].

До складу текстового компоненту входять основний, додатковий та пояснювальний текст.

Основний текст – це послідовний виклад початкового програмованого матеріалу, географічна інформація у вигляді розділів, параграфів (тем), пунктів, яка є обов'язковою для засвоєння учнями. Він може мати форму розповіді, опису, пояснення, проблемного викладу (запитання, звернення до читача тощо).

Основний текст можна розділити на вступний, інформаційний та підсумковий.

Вступний текст міститься на початку книги чи окремих розділів, тем та пояснює можливості його використання. Іноді він вміщує перелік основних ЗУН, що мають опанувати учні. На думку О. І. Пометун та Н. М. Гупан "це дозволяє компенсувати низький рівень розвитку в учнів умінь самостійно працювати з підручником, повністю використовуючи усі його можливості" [3, 567].

Основну частину текстового компоненту складає інформаційний текст. Інколи основний текст завершається підсумковим, що містить висновки до низки тем чи розділу.

Зміст додаткового тексту конкретизує, розширює, коментує інформацію основного тексту та стимулює в учнів інтерес до його вивчення. У підручниках з фізичної географії додатковий текст, що містить довідкові, науково-популярні, художні матеріали, найчастіше рубрикується чи включається в основний текст у вигляді виокремлених абзаців.

Завдання пояснювального тексту полягає в роз'ясненні та узагальненні незрозумілої географічної термінології, фактажу, графічних матеріалів (графіків, схем, малюнків тощо).

Позатекстовий компонент включає ілюстративні матеріали, методичний апарат (систему запитань і завдань, апарат організації засвоєння), апарат орієнтування.

Ілюстративний матеріал включає образні (малюнки, фото, художні репродукції географічних об'єктів, вчених, дослідників), понятійні (зорова опора засвоєння інформації до якої входять умовно-графічні моделі: картографічні зображення, схеми, таблиці, графіки), комбіновані зображення (поєднують ознаки образних і понятійних). Ілюстративний матеріал поглиблює знання учнів, не повторює текстовий та передбачає наявність запитань та завдань для його засвоєння.

Методичний апарат підручника з географії складається із апарату засвоєння, а також із системи запитань та завдань.

Саме апарат організації засвоєння скеровує навчальну діяльність учнів та націлює їх на самостійне здобуття знань, формує вміння та навички самостійної роботи з підручником. До його складу можна включити плани характеристик географічних об'єктів, схематичні плани, пам'ятки, алгоритми, інструкції, зразки розв'язання завдань, підписи та пояснення до ілюстрацій.

Система запитань і завдань виступає практичним компонентом навчального матеріалу підручника, спонукає учнів до навчальної діяльності, використання засвоєних знань та формує певні вміння та навички. Вона включає запитання і завдання:

- формування інтелектуальних умінь (операцій мислення: аналізу, синтезу порівняння, узагальнення), що розраховані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, дослідження географічних об'єктів та явищ, їх зіставлення і упорядкування.
- репродуктивного змісту, що допомагають відтворити знання та закріпити їх;
- практичні, що формують географічні вміння та навички;
- проблемні, що базуються на суперечності в основі якої дослідницький, творчий характер самостійної пізнавальної діяльності учнів;
- творчі – пошук нових алгоритмів розв'язання, застосування знань в незвичних

ситуаціях;

- контрольні – для оцінки засвоєння учнями матеріалу.

До апарату орієнтування входять зміст, рубрикації, сигнали-символи, шмуцтитули (окрема сторінка, де поміщають заголовок частини, розділу чи теми), що допомагають розбиратися в матеріалах підручника.

Підручник з географії є поліфункціональним засобом навчання, структурні компоненти якого не лише розкривають зміст певного шкільного курсу географії, а й є і специфічною моделлю процесу засвоєння цього змісту, засобом формування самостійних умінь учнів.

Список використаних джерел:

1. Беспалько В. П. Теория учебника: Дидактический аспект. – М.: Педагогика, 1988. – 160 с. 2. Загальна методика навчання географії: Підручник / О. М. Топузов, В. М. Самоїленко, Л. П. Вішнікіна. – К.: ДНВП "Картографія", 2012. – С. 225-229. 3. Пометун О. І., Гупан Н. М. Проектування шкільного підручника: вимоги і проблеми // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2014. – Вип. 14. – 866 с. С. 564-574]. 4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Видавництво гуманітарної літератури "Абрис". - 1997, - С. 72.

УДК 911.3: 332.3: 528.4+502.171 (477)

ВПЛИВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕДКАРПАТТЯ

П. О. Сухий, І. С. Березка, М.-Т. М. Атаманюк

kafgeotapgis@gmail.com

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Сучасний стан використання та сформована тривалим антропогенним впливом на довкілля структура земельного фонду в Україні не відповідає рекомендованим екологічним параметрам, що дає підстави зробити висновок, про надмірне господарське освоєння, яке є близьким до граничнодопустимого. За останні п'ятдесят років інтенсивний розвиток продуктивних сил та вплив ринкових чинників на господарсько-економічну діяльність значно змінили структуру землекористування та збільшили антропогенний вплив на усі компоненти довкілля. Особливо вразливими до людської діяльності є земельний фонд на який припадає основна частина антропогенного навантаження.

Передкарпаття – один із найбільш давньо-господарсько освоєних регіонів України, що є наслідком високої щільності населення, інтенсивного розвитку сільського господарства, промисловості та інфраструктури. У сучасній структурі землекористування сільськогосподарське посідає одне із провідних місць. Із загальної площі Передкарпаття – 142,4 тис. га, його частка становить 62,0 %. При цьому спостерігаються значні територіальні відміни аграрної освоєності території природних районів. У структурі використання сільгоспугідь на ріллю припадає 40,2 % площі досліджуваної території, 11,7 % – пасовища, 6,6 % – сіножаті, 1,7 % – багаторічні насадження, 0,3 % – перелоги.

Друге місце за значенням частки у структурі землекористування Передкарпаття займають ліси та лісовкриті площі – 27,3 % (38,9 тис. га), забудовані землі (сільської та міської місцевостей) 3,9 % (5,6 тис. га) від загалу. Досить високою є частка земель промисловості, транспорту, зв'язку та енергетики – 3,8 % (5,4 тис. га), під водними об'єктами природного та антропогенного походження зайнято 3,2 тис. га, або ж 2,3 %. Із усіх видів землекористувань ТУП, лише 4,3 % (6,1 тис. га) припадає на землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Така строкатість у розподілі значень часток землекористувань робить досліджувану територію вразливою до антропогенного впливу та негативно впливає на її екологічну стійкість.